

Mgr Rafał Podleśny – KUL STALOWA WOLA

Współczesne aspekty chrześcijańskiej formacji

Katecheza dorosłych

Ur. 19.01.1976 r. w Tarnobrzegu. Absolwent Technikum Mechanicznego w Tarnobrzegu. W I. 1998-2003 studia magisterskie na Uniwersytecie Rzeszowskim – kierunek wychowanie techniczne w zakresie informatyki i ogólnotechnicznym. Stopień magistra w 2003 r. W I.2006/07 Studia Podyplomowe na Wydziale Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Nauczyciel dyplomowany. Nauczyciel w Zespole Szkół im. ks. St. Staszica w Tarnobrzegu. Od dnia 1 października 2009 roku pracownik naukowo-dydaktyczny na stanowisku asystenta w Katedrze Prawa Prywatnego na Wydziale Zamiejscowym Prawa i Nauk o Gospodarce Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Stalowej Woli zaś od 2010 r. w katedrze Pedagogiki Katolickiej Zamiejscowego Wydziału Nauk o Społeczeństwie. Redaktor techniczny czasopism: „Pedagogika Katolicka”, „Społeczeństwo i Rodzina”, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny”. „Pedagogia Ojcostwa”, „Katoliku Pedagogikus”. Autor kilku artykułów naukowych. Zainteresowania badawcze: Rodzina w społeczeństwie informacyjnym, Ojciec rodziny, systemy zarządzania treścią, historia komputerów, systemy DTP.

Formacja jest prawem i obowiązkiem wszystkich¹, w związku z tym, możliwość formacji należy zapewnić wszystkim. Istotna jest odpowiedzialność za własną formację, przybiera ona zasadniczo postać „samowychowania”. Poza tym ważne jest przekonanie, że każdy z nas jest celem, a zarazem punktem wyjścia formacji. Im lepiej jesteśmy uformowani, tym bardziej zdajemy sobie sprawę z konieczności kontynuowania i pogłębiania formacji oraz tym bardziej jesteśmy zdolni do formowania innych. Ponadto chrześcijańska formacja musi w najwyższym stopniu uwzględniać kulturę danego obszaru, która wnosi własny wkład w dzieło formacji i pomaga w ocenie wartości, zarówno zawartych w danej tradycji kulturowej, jak i tych, któ-

re proponuje kultura współczesna. Trzeba także przykładać należną wagę do różnych kultur, które mogą współistnieć w tym samym ludzie lub narodzie. Szczególnie ważna jest świadomość, że dzieło formacyjne, opierając się z jednej strony na rozumnym wykorzystaniu środków i metod zaczerpniętych z nauki o człowieku, z drugiej — tym bardziej jest skuteczne, im bardziej poddaje się działaniu Boga².

Żyjemy w trudnym świecie, w którym lęk, rodzący się z tego, iż człowiekowi wymykają się z rąk i zwracają się przeciwko niemu najlepsze jego dzieła³, rodzi klimat niepewności. W takim właśnie świecie katecheza czy też formacja powinna pomagać chrześcijanom, aby stali się „światłem” i „solą” (por. Mt 5, 13-16), ku swej

¹ Podobną tezę Jan Paweł II wypowiada w CT, n. 62-71, wskazując biskupów, kapłanów, wspólnoty zakonne, katechetów świeckich, parafie, rodziny, szkoły, stowarzyszenia i ruchy, ośrodki formacyjne jako szczegółowe miejsca prowadzonego przez Papieża, Kościoła powszechnego w realizacji katechizacji jako obowiązku wszystkich.

² Por. Jan Paweł II, ChL, 63.

³ Por. Jan Paweł II, RH, 15-16.

własnej radości i posługiwaniu innym. Dzisiejsi, więc chrześcijanie winni być tak wykształceni, tak uformowani, aby umieli żyć w świecie, który w dużej części nie zna Boga albo, który w sprawach religijnych nie dąży do poważnego i braterskiego, ożywiającego wszystko dialogu, lecz często stacza się w tzw. indyferentyzm, stawiający wszystko na równi albo nawet pozostaje w postawie zuchwałej i podejrzliwej, przyznającej centralne miejsce postępowi w „badaniach” czynionych w imię samej nauki. Aby trwać mocnym na tym świecie, aby dać wszystkim możliwość „dialogu zbawienia”⁴, w którym każdy byłby należycie uszanowany w swej najbardziej podstawowej godności, jako szukający Boga, potrzebujemy formacji, która by nauczyla młodych i dorosłych w naszych wspólnotach świadomego i stałego trwania w wierze, pogodnego wyznawania swej tożsamości chrześcijańskiej i katolickiej, „widzenia Niewidzialnego” (por. Hbr 11,27) i takiego przyłgnięcia do Boga - Absolutu, - aby mogli świadczyć o Bogu w cywilizacji zarażonej materializmem, negującym Jego istnienie⁵.

Otwarcie drzwi Chrystusowi, przyjęcie Go w sferę własnego człowieczeństwa nie tylko nie jest zagrożeniem dla człowieka, lecz stanowi jedyną drogę wiodącą do uznania człowieka w pełni jego prawdy i do wyniesienia jego wartości.

Ta synteza Ewangelii i codziennego życia będzie najwspanialszym i najbardziej przekonywającym świadectwem ludzi świeckich, że nie lęk, ale poszukiwanie Chrystusa i przyłgnięcie doń decydują o stylu życia i wzrastaniu człowieka, o nowych sposo-

bach egzystencji, bardziej zgodnych z ludzką godnością. Człowiek jest kochany przez Boga! Oto proste, a jakże przejmujące Orędzie, które Kościół jest winien człowiekowi. Każdy chrześcijanin może i musi słowem oraz życiem głosić: Bóg cię kocha, Chrystus przyszedł dla ciebie, Chrystus dla ciebie jest „Drogą, i Prawdą, i Życiem!” (J 7.4, 6).

„Podstawowym celem formacji świeckich katolików jest coraz pełniejsze odkrywanie przez nich własnego powołania i coraz większa gotowość do tego, by żyć nim w wypełnianiu własnej misji”⁶. Cała formacja powinna prowadzić do rozpoznania przez człowieka woli Boga zamierzonej wobec niego w Bożych planach. Ten przedwieczny plan Boga odkrywa się wobec każdego człowieka stopniowo, w miarę upływu wydarzeń całego życia, nie tylko w jakiś chwilach istotnych w czasie młodości i dorastania. Zadania każdej osoby są „jedyne i niepowtarzalne”⁷. Formacja ludzi świeckich winna uzdalniać człowieka do odczytywania Bożego wezwania. Chrześcijanin nie może jednak jedynie wiedzieć, czego oczekuje od niego Bóg. Katecheza integralna prowadzona na wszystkich etapach życia winna uzdalniać człowieka do podejmowania czynów zgodnych z wolą Bożą.

Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici* z naciskiem wskazuje na wspaniałe, niezwykle ważne zadanie chrześcijanina świeckiego: „coraz lepiej poznawać bogactwo wiary i Chrztu i żyć nimi coraz pełniej”⁸. Papież mówi, więc o dwóch istotnych etapach życia chrześcijańskiego: narodzinach i wzrastaniu. Aby człowiek świecki dzięki właściwej, stałej formacji mógł

⁴ Paweł VI, ES, cz. III, za CT 57.

⁵ Por. Jan Paweł II, CT, 56-57.

⁶ ChL. 58.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże. Por. DOK 175. Por. też: P. Tomasik, Charakterystyka „Dyrektorium Ogólnego o katechizacji” [w:] Katecheza Kościoła w świetle „Dyrektorium ogólnego o katechizacji,” Kraków 1999, s. 55-56.

spełnić swoje życiowe zadanie konieczne jest uwzględnienie istotnych warunków realizacji odkrywania i spełnienia woli Boga. Na pierwszym miejscu Papież wskazuje na „pełne gotowości i uważne wsłuchiwanie się w Słowo Boże i naukę Kościoła”⁹.

Chrześcijanin świecki musi być czujnym, otwartym na głos Boga uczniem Chrystusa. Taką postawę winna ubogacać ufna, pełna synowskiego zawierzenia modlitwa. Niezwykle ważnym, zwłaszcza dla człowieka dojrzewającego i dorosłego staje się korzystanie z mądrego, troskliwego kierownictwa duchowego. Stała formacja świeckiego katolika powinna pomóc mu odkryć w świetle wiary charyzmaty, dary i talenty, jakimi obdarzył go Bóg dla dobra wspólnoty, wśród której żyje i dla własnego rozwoju. Jako ważny czynnik warunkujący wzrastanie człowieka wymienia Ojciec Święty rozpoznanie poprzez pryzmat zawierzenia Bogu sytuacji społecznej, kulturowej i historycznej czasów życia konkretnego chrześcijanina.

Współczesny chrześcijanin zaproszony do winnicy Pana (por. Mt 20, 3-7), stoi wobec świata szeregu wartości i problemów, niepokojów i nadziei, osiągnięć i porażek; świata, którego sytuacja gospodarcza, społeczna, polityczna i kulturalna jest bardzo złożona i trudna do ogarnięcia, ulega coraz szybszym przemianom. Wystrzegając się uogólnień, kilka charakterystycznych spraw współczesnego człowieka przypomina ową ewangeliczną rolę, na której kłakol i dobre ziarno rosną razem (por.), mocno ze sobą splątane zło i dobro, bezprawie i sprawiedliwość, udręka i nadzieja. Zobojętnienie religijne i ateizm, sekularyzm dotykające nie tylko jednostkę, lecz i całe społeczności stają naprzeciw coraz szerszego i żywszego świadectwa otwar-

tości na duchową i transcendentną wizję życia, powrotu do poszukiwań religijnych, odnowionego poczucia sacrum i wartości modlitwy, potrzeby wolności wyznawania imienia Pańskiego. Wielorakie postacie przemocy wobec osoby ludzkiej, ideologie, władza ekonomiczna, nieludzkie systemy polityczne, technokracja, agresywność środków społecznego przekazu, przesadna tolerancja czy jawnie niesprawiedliwe prawodawstwo pozbawiają człowieka podstawowych praw: prawa do życia w jego pełnym wymiarze, prawa do dachu nad głową i pracy, do założenia rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, do uczestniczenia w życiu publicznym i politycznym, do wolności sumienia i wyznawania wiary religijnej. Naprzeciw nich rozprzestrzenia się dziś i coraz bardziej umacnia poczucie osobistej godności każdej ludzkiej istoty, jako nie „rzeczy” lub „przedmiotu”, którym można się posługiwać, ale zawsze i tylko „podmiotu”, który posiada sumienie i wolność, który jest wezwany do odpowiedzialnego życia w społeczeństwie i w dziejach, i podporządkowany wartościom duchowym i religijnym. Ponadto współczesna ludzkość, chcąc udowodnić swą „wszechmoc”, powtarza bezrozumne doświadczenie wieży Babel (por. Rdz 11, 1-9), ale czyni to w daleko większej skali, angażując różne swoje komponenty, siejąc zamęt, walkę, rozkład i ucisk, przemoc, terroryzm i wojny. Z drugiej strony, jawi się dążenia jednostek i ludów do słusznego pluralizmu idei i działań, do pokoju w sprawiedliwości, społecznego zaangażowania w życie społeczne i polityczne¹⁰.

Zakłócenia równowagi, na które cierpi dzisiejszy świat, w istocie wiążą się z bardziej podstawowym zachowaniem równowagi, które ma miejsce w sercu

⁹ ChL 58

¹⁰ Por. Jan Paweł II, ChL, 3-6.

ludzkiem. W samym, bowiem człowieku wiele elementów zwalczą się nawzajem. Będąc, bowiem stworzeniem, doświadcza on z jednej strony wielorakich ograniczeń, z drugiej strony czuje się nieograniczony w swoich pragnieniach i powołany do wyższego życia. Przyciągany wielu ponętami, musi wciąż wybierać między nimi i wyrzekać się niektórych. Co więcej, będąc słabym i grzesznym, nierzadko czyni to, czego nie chce, nie zaś to, co chciałby zrobić. Stąd cierpi rozdarcie w samym sobie, z czego z kolei tyle i tak wielkich rozdźwięków rodzi się w społeczeństwie¹¹.

Mając własne doświadczenie tej rosnącej jakby w przyspieszonym tempie rodziny ludzkiej, Kościół, który nie przestaje kontemplować całej tajemnicy Chrystusa, wie z całą pewnością wiary, że Odkupienie w Jezusie, które przyszło przez Krzyż, nadało człowiekowi ostateczną godność i sens istnienia w świecie, sens w znacznej mierze zagubiony przez grzech. Podstawowe zadanie Kościoła we wszystkich epokach, a w szczególności w epoce naszej, to skierować wzrok człowieka, a także świadomość i doświadczenie całej ludzkości w stronę tajemnicy Chrystusa i pomóc wszystkim ludziom obcować z głębią Odkupienia, która

jest w Jezusie Chrystusie. Przez to Kościół dotyka równocześnie największej głębi człowieka: ludzkich serc, ludzkich sumień, ludzkich spraw¹².

Wezwany przez Zmartwychwstałego Chrystusa (por. Mt 28,19-20), Kościół nie może odstąpić człowieka, którego „los” - to znaczy wybranie i powołanie, narodziny i śmierć, zbawienie lub odrzucenie - w tak ścisły i nierozzerwalny sposób zespolone są z Chrystusem. W tym duchu, Kościół zawsze poświęcał wiele wysiłków dziełu katechizacji czy też formacji¹³, jako jednemu ze swych najważniejszych zadań. Dzieło to stanowi całość wysiłków podejmowanych w Kościele dla powoływania uczniów i dla pomagania ludziom w uwierzeniu, że Jezus Chrystus jest Synem Bożym, aby przez wiarę mieli życie w imię Jego (por. J 20, 31), aby ich wychowywać i uczyć tego życia, budując w ten sposób Ciało Chrystusa¹⁴, stanowi stały proces osobistego dojrzewania i upodabniania się do Chrystusa, zgodnie z wolą Ojca, pod kierunkiem Ducha Świętego¹⁵. Trzeba też stwierdzić, że w katechezie przez nauczanie przekazywany jest Chrystus, Słowo Wcielone i Syn Boży, wszystko zaś inne o tyle, o ile do Niego się odnosi; że naucza sam Chrystus, a każdy inny naucza-

¹¹ Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 10.

¹² Por. Jan Paweł II, *RH*, 13-14.

¹³ Por. K. Misiaszek, *Katecheza dorosłych*, s. 29.

¹⁴ Por. Jan Paweł II, *CT*, 1, 14.

¹⁵ Por. VII Zwyczajny Synod Biskupów, *Propositio* 40, za *ChL* 57, Jan Paweł II w *CT* n. 18 definiuje katechezę jako „wychowanie w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych, obejmujące przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, przekazywanej na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego” wskazując jej cel – n. 20 – jako „rozwiniecie z pomocą Bożą wiary dotąd początkowej, doprowadzenie jej do pełni i codzienne zasilanie życia chrześcijańskiego wiernych każdego wieku. ...by pogłębić rozumienie Tajemnicy Chrystusa w świetle Słowa, aż cały człowiek będzie nasycony Jego światłem. ...jest etapem w którym chrześcijanin, przyjąwszy przez wiarę Jezusa Chrystusa, jako jedyne Pana, i przyłgnąwszy do Niego całkowicie przez szczere nawrócenie serca, stara się lepiej poznać tego Jezusa, któremu się powierzył, poznać mianowicie Jego „tajemnicę”, Królestwo Boże, które On zapowiada, wymagania i obietnice, zawarte w Jego ewangelicznym Orędziu, drogi, które wyznaczył dla wszystkich tych, którzy zechcą pójść za Nim”.

jący — jedynie w tej mierze, w jakiej jest Jego zwiastunem lub tłumaczem, i w jakiej Chrystus mówi przez jego usta¹⁶.

Świętość Kościoła czerpana ze źródeł obecnego w nim Chrystusa, nachylającego się ku Królestwu Bożemu¹⁷, jest tajemnym źródłem i nieomylną miarą jego apostołskiego zaangażowania oraz misyjnego zapędu. Powołanie ludzi świeckich do świętości oznacza wezwanie do tego, by żyli oni wedle Ducha włączeni w rzeczywistość doczesną, i poprzez uczestnictwo w działalności ziemskiej. Powołanie do świętości ludzie świeccy muszą rozumieć i przeżywać nie tyle jako wymóg i kategoryczny obowiązek, ile raczej jako czytelny znak bezgranicznej miłości Ojca, który ich odrodził do swojego świętego życia. W takim rozumieniu powołanie to jest istotnym i nieodłącznym składnikiem nowego życia otrzymanego wraz z chrztem, a więc konstytutywnym elementem ich godności. Równocześnie powołanie do świętości jest głęboko związane z misją i odpowiedzialnością powierzoną świeckim w Kościele i w świecie. Rozkwit i rozrost latorośli zależy od tego, jak mocno trwają one w winnym krzewie. „Podobnie jak latorośl nie może przynosić owocu sama z siebie — o ile nie trwa w winnym krzewie — tak samo i wy, jeżeli we Mnie trwać nie będziecie. Ja jestem krzewem winnym, wy — latoroślami. Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15, 4-5)¹⁸.

Ewangeliczny obraz krzewu winnego i latorośli, jak i obraz współczesnego świata, w którym pomimo tych, wielorakich

sprzeczności, podstawowym powołaniem chrześcijańskim jest powołanie do świętości, ukazuje nam zasadniczy aspekt życia i misji świeckich: wezwanie do stałego wzrastania, dojrzewania i przynoszenia obfitszego owocu. W dialogu między Bogiem, który wzywa, a osobą, do której odpowiedzialności apeluje, zawiera się możliwość, a raczej konieczność integralnej i stałej formacji świeckich¹⁹, w jedność, która stanowi cechę ich bytowania jako członków Kościoła, a zarazem obywateli ludzkiego społeczeństwa²⁰.

W życiu katolika nie może być dwóch równoległych nurtów: z jednej strony tak zwanego życia „duchowego” z jego własnymi wartościami i wymogami, z drugiej tak zwanego życia „świeckiego”, obejmującego rodzinę, pracę, relacje społeczne, zaangażowanie polityczne i kulturalne. Wszystkie, bowiem dziedziny świeckiego życia, każde działanie, każda sytuacja, każda konkretna forma zaangażowania — na przykład kompetencje zawodowe i solidarność w miejscu pracy; miłość, oddanie, udział w wychowaniu dzieci w rodzinie; służba społeczna i polityczna; obrona prawdy w kulturze — są objęte Bożym planem, według którego są one „historycznym miejscem” objawienia się i urzeczywistnienia miłości Jezusa Chrystusa na chwałę Ojca i w służbie braciom. Wymaga to wiernego wypełniania obowiązków ziemskich, kierując się w tym duchem Ewangelii, by wiara stawała się kulturą życia, tj. wiarą w pełni przyjętą, do końca przemyślaną, przeżywaną w należytej wierności²¹.

¹⁶ Jan Paweł II, CT, 6.

¹⁷ Por. H. Seweryniak, *Święty Kościół Powszedni*, Warszawa 1996, s. 205-211.

¹⁸ Por. Jan Paweł II, ChL, 17.

¹⁹ Por. tamże, 57.

²⁰ Por. tamże, 59.

²¹ Por. Jan Paweł II, ChL 59; Sobór Watykański II, Dekret Apostolicam actuositatem 4; Konstytucja *Gaudium et spes*, 43; Dekret *Ad gentes divinitus*, 21; Paweł VI, EN, 20.

Integralna formacja chrześcijańska świeckich wydaje się zawierać cztery istotne elementy²²:

1. Formacja duchowa – jest to życie, w najgłębszym zjednoczeniu z Chrystusem w Kościele, odkrywanie w Osobie Chrystusa całego odwiecznego planu Bożego, który w Nim się wypełnił życie²³, które podtrzymują pomoce duchowe wspólne wszystkim wiernym, zwłaszcza czynny udział w świętej liturgii, jako pomoc, którą świeccy powinni tak używać, aby przy należyтым spełnianiu świeckich zajęć wśród zwyczajnych warunków życiowych nie oddzielali od swego życia łączności z Chrystusem, ale umacniali się w niej, wykonując swoją pracę według woli Bożej²⁴.

2. Formacja doktrynalna - ze względu na naturalny proces pogłębiania wiary, a także ze względu na wymóg „uzasadnienia tej nadziei”, która w wierzących jest, wobec świata i w obliczu jego poważnych i złożonych problemów. Wynika z tego bezwzględna konieczność systematycznej *katechezy*²⁵, dostosowanej do wieku i różnych sytuacji życiowych, oraz bardziej zdecydowana chrześcijańska promocja *kultury*, jako odpowiedź na odwieczne pytania nurtujące człowieka i współczesne społeczeństwo. Formacja ta czerpać będzie swą treść z żywego źródła Słowa Bożego, przekazanego przez Tradycję i Pismo Święte²⁶.

3. Formacja społeczna – konieczność czynnego zaangażowania w politykę wraz

ze staraniem o powszechne uznanie i poszanowanie ludzkich i chrześcijańskich wartości, wymaga należytej formacji w zakresie społecznego uświadomienia, a zwłaszcza w zakresie społecznej nauki Kościoła, jako zasad refleksji, kryteriów ocen i wytycznych działania²⁷. Społeczna nauka Kościoła jest dynamiczna, dostosowuje się do specyficznych warunków czasu i miejsca, wymaga stałej aktualizacji treści i metod, wymaga głoszenia zasad moralnych w odniesieniu do porządku społecznego, obrony ludzkich praw, z zachętą by świeccy aktywnie uczestniczyli w działalności partii politycznych²⁸.

4. Formacja do wartości – wyrabia umiejętność właściwej oceny tak wysokich wartości jak kwalifikacje zawodowe, zmysł rodzinny i obywatelski oraz cnoty odnoszące się do życia społecznego, jak: uczciwość, poczucie sprawiedliwości, szczerowość, uprzejmość, siłę ducha, bez których nie może się utrzymać życie prawdziwie chrześcijańskie²⁹.

Miejscem tej integralnej i spójnej formacji jest Kościół powszechny, on też na mocy pozostawionego mu depozytu wiary i Objawienia, jest formatorem ukazując Boga Ojca wielkiego wychowawcę swojego Ludu, Jezusa Nauczyciela, oraz dynamiczną obecność Ducha Świętego poruszającego serce człowieka. Papież następca Piotra pełni w tym procesie formacyjnym przewodnią rolę, a wszystkie jego słowa nie

²² Por. Jan Paweł II, ChL, 60.

²³ Zob. Jan Paweł II, CT, 5.

²⁴ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja *Gaudium et spes*, 43; Dekret *Ad gentes divinitus*, 21; Paweł VI, EN, 20.

²⁵ Zob. Jan Paweł II, CT, 21.

²⁶ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja *Dei verbum*, 10 i 24; Jan Paweł II, CT, 27.

²⁷ Por. Kongr. Nauki Wiary, Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu, 72, za ChL 60.

²⁸ Por. VII Zwyczajny Synod Biskupów, *Propositio* 22, za ChL 60, Jan Paweł II, Encyklika *Sollicitudo rei socialis* 41.

²⁹ Por. Sobór Watykański II, Dekret *Apostolicam actuositatem*, 4; (por. DA 4).

tylko wygłaszane, ale także zawarte w dokumentach dykasterii Stolicy Apostolskiej, winny być słuchane przez świeckich w duchu gotowości przyjęcia ich z miłością. Biskupi, stanowiąc w jednym i powszechnym Kościele odpowiedzialność za Kościoły parterykularne, troszczą się o formację poprzez przepowiadanie Słowa, sprawowanie Eucharystii i sakramentów i kierowanie ich chrześcijańskim życiem. Parafie z przypadającym im istotnym zadaniem bezpośredniej i osobistej formacji katolików świeckich, wychowują i kształtują swoich członków w słuchaniu Słowa, w liturgicznym i osobistym dialogu z Bogiem, w braterskiej miłości, i przybliżenie im w sposób bardziej bezpośredni i konkretny znaczenia kościelnej komunii i misyjnej odpowiedzialności. Znaczną pomocą w formacji chrześcijan służą *małe wspólnoty kościelne*, dzięki którym do wszystkich zakątków dociera z całą mocą świadomość i doświadczenie kościelnej komunii i misji, a także szczególnie ważne miejsce zajmuje pomoc wzajemnie świadczona sobie przez różnych członków Kościoła. W tej pomocy wyraża się, a zarazem realizuje tajemnica Kościoła, Matki i Wychowawczyni, oraz zasada wzajemnej komunii i współpracy wszystkich jego członków: kapłanów, zakonników i samych świeckich, w całej swej różnorodności, obdarowani, kierowani i współpracujący z Duchem Świętym³⁰.

Ważne jest, aby w świetle wiary ukazać oczom umysłu i serca ten Sakrament obecności Chrystusa, Syna Bożego, Pośrednika, w którym mamy wolny przystęp do Ojca w Duchu Świętym, którym jest Tajemnica Kościoła, zgromadzenia ludzi grzesznych, ale równocześnie uświęconych i tworzących rodzinę Bożą, zebraną przez Pana pod przewodnictwem tych, których „Duch

Święty ustanowił biskupami, aby kierowali Kościołem Bożym” (por. Dz 20, 28). Religia chrześcijańska zawiera zasady właściwego sposobu życia, oraz właściwą naukę Orędzia Chrystusowego, i łączy te dwie kwestie najściślejszym węzłem, albowiem zdecydowane i przemyślane przekonania prowadzą do odważnego i właściwego działania. Wysiłek zaś zmierzający do wychowania wiernych, by w czasach obecnych żyli jako uczniowie Chrystusa, domaga się pogłębionego poznania Tajemnicy Chrystusa i bardzo to poznanie ułatwia. Prawdziwa katecheza, a w jej perspektywie formacja apostołska, jest zawsze uporządkowanym i systematycznym wprowadzeniem w Objawienie, które sam Bóg dał o sobie w Jezusie Chrystusie, zachowane w głębokiej pamięci Kościoła i w Piśmie świętym i stale przekazywane przez żywą i czynną tradycję z pokolenia na pokolenie. Objawienie to nie jest jednak ani oderwane od życia, ani mu jak gdyby sztucznie przeciwstawiane. Dotyczy ono przecież ostatecznego sensu i znaczenia ludzkiego istnienia, które oświeca całkowicie, aby w świetle Ewangelii stanowić jego natchnienie lub osąd³¹.

Do już wymienionych miejsc i środków formacji dołącza także rodzina chrześcijańska, będąca „Kościołem domowym”, jako naturalna i podstawowa szkoła wiary. Ojciec i matka otrzymują w sakramencie małżeństwa łaskę i zadanie chrześcijańskiego wychowania dzieci, wobec których świadczą i którym przekazują wartości tak ludzkie, jak religijne. Dzieci już wraz z pierwszymi słowami uczą się chwalić Boga, którego bliskość odczuwają jako bliskość kochającego i opiekuńczego Ojca, a wraz z pierwszymi gestami miłości uczą się także otwarcia wobec innych i odkrywają w darze z siebie sens ludzkiego życia. W codziennym życiu

³⁰ Por. Jan Paweł II, ChL, 61.

³¹ Por. Jan Paweł II, CT, 22 i 29.

rodziny prawdziwie chrześcijańskiej dzieci zdobywają pierwsze „doświadczenie Kościoła”, które następnie potwierdza się i pogłębia wraz z ich stopniowym, aktywnym i odpowiedzialnym włączaniem się w życie szerszej wspólnoty kościelnej i społeczności świeckiej. Im większa jest świadomość małżonków i rodziców chrześcijańskich, że ich „Kościół domowy” ma swój udział w życiu i misji Kościoła powszechnego, tym bardziej w ich dzieciach rozwija się „zmysł Kościoła” oraz poczucie tego, jak piękną jest rzeczą oddać swoje siły w służbę Królestwu Bożemu³².

Kolejnym ważnym miejscem formacji są także katolickie szkoły i uniwersytety oraz ośrodki odnowy duchowej, które coraz bardziej rozpowszechniają dziś swoją działalność. Istnieje pilna potrzeba, by w szkołach katolickich i niekatolickich nauczyciele i profesorowie dawali prawdziwe świadectwo Ewangelii poprzez przykład własnego życia, kompetencję i uczciwość zawodową, nauczanie inspirowane duchem chrześcijańskim z zachowaniem, rzecz zrozumiała, autonomii nauki i różnych jej dziedzin. Niezmiernie ważne jest to, aby badania naukowo-techniczne prowadzone przez świeckich opierały się na kryterium służby człowiekowi, uwzględniającej pełny wymiar jego wartości i wymogów. Także grupy, stowarzyszenia i ruchy mają swoje miejsce w formacji świeckich. Każde, bowiem z tych zrzeszeń przy pomocy sobie właściwych metod umożliwia formację głęboko wszczepioną w doświadczenie życia apostołskiego, a równocześnie dają okazję dla integracji, ukonkretnienia i bliższego określenia formacji otrzymywanej przez ich członków od innych osób i wspólnot³³.

Do cech charakterystycznych katechezy dorosłych zaliczamy:

- Katecheza dorosłych powinna posiadać silny wymiar ewangelizacyjny, a więc stawać się integralną częścią planu czy programu pastoralnego wspólnoty chrześcijańskiej, która jest przede wszystkim wspólnotą ewangelizacyjną.
- Katecheza ta powinna posiadać pełny wymiar wspólnotowy, ponieważ jest związana z życiem i doświadczeniem wspólnot ludzi wierzących, a także inspirować powstawanie nowych wspólnot.
- Katecheza dorosłych musi być «wpisana» w generalny program odnowy Kościoła, a więc stawać się zarówno narzędziem tej odnowy wewnątrz wspólnoty Ludu Bożego, jak i inicjować nowe formy stosunków Kościoła ze światem, Kościoła i kultury, Kościoła i jego zaangażowania na rzecz promocji osoby i wolności.
- Katecheza dorosłych, jeżeli rzeczywiście ma być katechezą «dojrzałą», «dorosłą» powinna rozumieć siebie samą jako formę służby na rzecz Kościoła «dojrzałego». W tym sensie idea «dorobłości» czy «dojrzałości», a więc wychodząca daleko poza świat dziecięcy, jest rozumiana zarówno jako zadanie dla wspólnot chrześcijańskich i każdego dorosłego (działać w sposób właściwy dla dorosłego), jak i jako cel do osiągnięcia (doprowadzanie do powstawania dojrzałych wspólnot chrześcijańskich).
- Ten typ katechezy nie może być redukowany do przenoszenia i aktualizowania akademickich traktatów teologicznych w obszar formacji, ale winien stawać się «miejscem teologicznym» («lotus theologicus»), gdzie zmierza się do ukazania całej jej oryginalności.
- W końcu katecheza ta winna być, jak to można dostrzec już z obszaru praktyki, rodzajem zobowiązania (i jednocześnie

³² Por Jan Paweł II, ChL, 62.

³³ Por tamże, 62.

zadaniem) na rzecz rozwiązywania wielorakich problemów kulturalnych i społecznych³⁴.

STRESZCZENIE

„Katecheza dorosłych” albo „chrześcijańska formacja dorosłych” staje się dzisiaj przedmiotem szczególnego zainteresowania Kościoła w wielu krajach i regionach. Uważa się ją za jedną z pierwszych form działania pastoralnego, jeżeli chodzi o ewangelizacyjne zadanie Kościoła. W ten sposób dojrzewa myśl, obecna już w pierwszym okresie posoborowym, o przeniesieniu uwagi z katechezy dziecięcej i młodzieżowej, uważanej dotąd za tradycyjne środowisko katechezy, na katechezę dorosłych. Istnieje wiele przyczyn i motywów opowiedzenia się za katechezą dorosłych. W oficjalnych dokumentach katechetycznych mówi się o pierwszeństwie i konieczności katechezy dorosłych (DOK 59,171-176; „CT 43). Okres posoborowy był czasem rodzenia się różnych form katechizmów dla dorosłych, jako praktycznie nowej formy literackiej w historii Kościoła. Najbardziej znanym przykładem jest katechizm dla dorosłych, jaki powstał w Holandii w 1966 r., pociągając za sobą inicjatywy realizowane potem we Włoszech, Niemczech, Belgii, Hiszpanii, Francji, nie wspominając o krajach pozaeuropejskich. Coraz częstsze inicjatywy poszczególnych Episkopatów w dziedzinie wypracowywania kryteriów pracy katechetycznej z dorosłymi. Różnorodność istniejących już form pracy katechetycznej na rzecz osób dorosłych, nawet jeżeli

są one jeszcze czymś małym w ogólnym obrazie pracy katechetycznej.

SUMMARY

„Religious education of adults” or „Christian formation of adults” is nowadays becoming the subject of the interest of the Church in many countries and regions. It is thought as one of the first pastoral activities, when talking about the evangelical mission of the Church. In this way the thought is growing, present in the first period after the council, about transferring the attention from the children and youth religious education, known so far as the traditional religious education environment, to the religious education of the adults. There are many reasons and motives of being in favour of the adults religious education. In the documents it is said about the priority and necessity of religious education of the adults (DOK 59,171-176; „CT 43). After the council period there was the time of arising different types of the adults catechisms, as a virtually new literary form in the history of the Church. The best known example is the catechism for the adults, which was created in Netherlands in 1966, carrying initiatives, which were realized later in Italy, Germany, Belgium, Spain, France, not mentioning the countries outside Europe. More common initiatives of the individual Episcopates in the field of working out the criterions of the religious education work with adults. The diversity of work on behalf of the adults, even if they are something small in the general picture of religious education work.

³⁴ Por. K. Misiaczek, *Dorosły w procesie ewangelizacji i katechezy*, [w:] *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, Warszawa 2002, s.131-132.